

ÇOCUK İMGESİNİN CAHİT ZARİFOĞLU VE PAUL ELUARD'IN ŞİİRLERİNDE KULLANIMI*

*Nurullah ULUTAŞ***

*İsmail SÜPHANDAĞI****

ÖZET

Cahit Zarifoğlu ile Paul Eluard'ın şiirlerinde “çocuk” imgesi, bir çok yönüyle benzerlik arz etse de; bazı yönlerden farklı çağrışımlar dünyasına gönderme yapar. İnsanın bulûğ çağına kadarki evresi olarak tanımlanan çocukluk, neredeyse tüm şairlerin yoğun biçimde gönderme yaptıkları bir dönemdir. Şairler, çocukluk dönemine kendisinden ilham alınan bereketli bir kaynak olarak sıkça başvurumaktadırlar. Ölüme yakın insanın bakışı ile yaşama dönük çocuk yüzü inançlı bir şair ile inancı merkeze almayan şairde farklı görünüşler arz eder. Şairlerin genelinde ele alınan çocuk imgesi, farklı iki medeniyete mensup bu iki şairde belirgin farklılıklar içeren çağrışımlara sahiptir. Kültürel anlamda birbirine zıt iki şairin bu imgeyi kullanış biçimleri üzerinden hem şiir retoriklerini hem de hangi anlamsal küme içerisinde kullandıklarını ayırt etme imkânından söz edebiliriz. Cahit Zarifoğlu çocuk bakışının safiyetine ve bu bakışın neredeyse bir model olarak kullanılabilmesine gönderme yaparken Paul Eluard çocuğu, hayatın önemli figürlerinden biri olarak ele alır. Her iki şairde de çocuk imgesinin kuş imgesiyle birlikte kullanıldığı görülür. Zarifoğlu'nda çocuk, çoğunlukla umut, masumiyet ve aşkı simgeler. Eluard'da ise çocuk, ölümün eşliğindeki insan ile hayatın içine doğru akmaya meyilli insan arasındaki çelişkinin izahı olarak okunabilir. Bu çelişki, şairi mutsuzluğa itse de Eluard, tabiatın ve hayatın anlamını çocukta bulur. Cahit Zarifoğlu'nda çocuk, her şeyin ölçüsü olma durumuna ulaşır. Bir çocuk kadar mutlu ya da mutsuz, kederli veya coşkulu gibi hayatta kişinin sahip olduğu tüm ruh halleri, bu imge ölçü alınarak değerlendirilir. Sosyalist bir gelenekten gelen Eluard'da ise çocuk, sıkıcı hayat içinde insana nefes aldrabilen özel bir imge olarak kullanılır.

Bu çalışmada farklı kültürlerle ve inançlara sahip iki şairin “Çocuk” imgesine yaklaşımları karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cahit Zarifoğlu, Paul Eluard, Çocuk, Karşılaştırmalı Edebiyat, İmge.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü El-mek: nurullahulutas@gmail.com

*** Okt. Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, El-mek: sdağı1970@gmail.com

USE OF CHILD IMAGE IN CAHIT ZARİFOĞLU AND PAUL ELUARD'S POEMS

ABSTRACT

Although the “child” image in both Cahit Zarifoğlu and Paul Eluard’s poetry are similar in many aspects, the very image makes different connotations in other aspects. Childhood, defined as the age span ranging from birth to adolescence, is a period which almost every poet makes reference to. Poets make use of this rich source to a great extent for inspiration. The images of a person standing at the death’s door and a child welcoming life with arms wide open appear in different forms in the works of a believing poet and another whose works are not faith-oriented. The child image used by all poets in a way bears apparent differences in the works of these two poets with different origins of civilization. By looking at the way in which these two poets from different cultural backgrounds use this image, we can speak of the possibility to differentiate both their poetry rhetorics from the other and the semantic codes in which they use the said image. Whilst Cahit Zarifoğlu speaks of the purity in a child’s point of view and almost introduces this point of view as a model, Paul Eluard takes the child as an important figure of life. Both poets use the child image together with bird image. In Zarifoğlu’s works, the child occasionally symbolizes hope, innocence and love. In Eluard’s works, however, the child image can be read as the explanation of the dilemma between a person standing at the death’s door and another who is eager to embrace life to its full potential. Although this dilemma causes a certain kind of sadness in the poet’s life, Eluard still finds the meaning of life and nature in the child. In Cahit Zarifoğlu’s works, child is a means of measure for everything. Any state of mind is described over the child. For instance, the poet uses the expressions “happy as a child”, “unhappy like a child”, “sad as a child” or “excited as a child”. Coming from a socialist background, Eluard uses the child image as a special symbol of something that makes one feel alive and breathing inspite of the dullness of life.

In this study, we have investigated the approaches of two poets from different cultural and religious backgrounds to the “child” image in their works with a contrastive and comparative analysis.

Key Words: Cahit Zarifoğlu, Paul Eluard, Child, Image, Comparative Literature.

GİRİŞ

Çocuk, gerek gerçek hayatta gerekse edebî eserlerde masumiyet ve saflığın simgesi olarak kullanılır. Bir çok sanatçı, çocukluk dönemini verimli bir edebî malzeme alanı olarak görür. Dürüstlük ve samimiyet; yaş ilerledikçe yitirilen değerler olarak karşımıza çıkar. Hayat karmaşası içinde en fazla aranan ve ihtiyaç duyulan bu değerler, sanatkârları arayışa iter. Bu iki değeri varoluşlarında taşıyan çocuklar, bu sebeple bir çok sanatçının ilgisini çekmiş, ileriki yaşlarda yazarlar, çocukluk dönemlerine özlem duymuşlardır. Bunun yanı sıra edebiyat metinlerinde de çocuk, gerek bilinçli olarak gerekse bilinçaltının etkisiyle dürüstlük, samimiyet, saflık ve

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

masumiyetin imgesi olarak kullanılır. Yine edebî metinlerin çoğunda çocukluk, gerçek hayatında mutsuz sanatkarın sığındığı düşsel mutluluk limanıdır. Farklı medeniyet havzasında yer alan iki şairin bu imgeyi nasıl kullandığı, hangi benzetme kümelerinde ele aldığı; bu imgeyle çizdikleri resim kareleri ve çocuğa ne gibi psikolojik saiklerle yer verdikleri gibi hususlar, insanlığın ortak duyarlılıklarını ortaya koymada belirleyicidir. Karşılaştırmalı edebiyat bilimi, edebiyatın bir alt kolu olarak “farklı uluslara ait edebiyatlardan en az iki eseri karşılaştırmayı da öngörür.” Buna karşın karşılaştırmalı edebiyatta yöntem, bir sorun olarak daima varolagelmıştır. Bu çalışmada çoğulcu inceleme yöntemi kullanılacaktır. Bu yöntem; bir çok inceleme yöntemini içinde barındırarak araştırmacıya anlatım rahatlığı sağlayan, onu bir tek yöntem içinde bunalıp kalmaktan kurtaran eklektik, inceleyici, yazarın sezgisel gücüne dayanarak, metni, hem yapısal hem de tematik bağlamda değerlendirmeye imkân verir. (Aytaç; 2001: 148)

Gerek Cahit Zarifoğlu (1940-1987) gerekse Paul Eluard (1895-1952), şiirlerinde çocuk imgesini sıklıkla kullanırlar. Edebiyatımızda İkinci Yeni akımına yakın tarzıyla dikkat çeken Zarifoğlu'nun şiiri, hiçbir akıma dahil edilemeyecek bir özgünlüğe sahiptir. O bu özgünlüğünü ve herhangi bir gruba dahil olmamasının gerekçesini çocukluğunda yaşadığı bir hatıraya dayandırır. *Yaşamak* adlı kitabında anlattığı bu olay, bir grup olarak intikam almak amacıyla karıştıkları bir kavgada şairin yalnız bırakılmasıyla ilgilidir. (Zarifoğlu; 1990: 62-65). Bir savaşçı olarak girdiği; fakat bir filozof olarak döndüğünü belirttiği bu olay sonrasında her hangi bir gruba dahil olmama psikolojisi, şairin hayata bakışında etkili olacaktır. Saf mü'min duyarlılığını gerek özel gerekse edebî hayatında koruyan Zarifoğlu, edebî metinlerini kurgularken, insan yaşantılarını dini eksenden değerlendirmeyi tercih eder. Dinle ilgisi olmayan insan tiplerinin acıları, kırılğanlıkları onun şiirinde, merhamet üzerinden okunan bir tabloya dönüşür. Bu tabloda inanç ve düşünce arasına hiçbir şey dahil edilmez ve bu yaklaşım Zarifoğlu'nun inancıyla hiçbir şekilde çelişmez. (Erdoğan; 2006:127). Paul Eluard ise Sosyalist gelenekten beslenen, Dada ve Sürrealist akımlara yakınlığıyla bilinen ve 1942'den sonra ise sol oluşumlar içinde yer alan Fransız şairidir. Yaşadığı dönem itibarıyla Eluard dünya savaşlarına şahit olmuş ve bu savaşların getirdiği sosyal çalkantıların içinde yer almıştır. Zarifoğlu ise dünya savaşlarının bittiği; fakat etkilerinin devam ettiği soğuk savaş dönemlerine tanıklık eder. Şairlerin belli kavramlara farklı yaklaşımlarını bu perspektiften de görmek gerekir. Örneğin Zarifoğlu'nun çocuklara yönelik yazdığı ‘Çocuklara Afganistan Şiirleri’, böyle bir etkinin ürünüdür. Her iki şairde, dil ile bilinçaltı arasında kurulan yoğun bir ilgiden söz edilebilir ve yine buradan hareket ederek bu iki ismin dizelerinde artgönderimsel zenginlik dikkati çeker. (Oktar; 1997: 331).

“Taş Gemi” şiirinde Zarifoğlu yetişkin insanın, çocukluk dönemlerinden güç ve ilham alarak sürdürdüğü yaşamını dile getirir:

“damarlarında koşan toprakla süslenip
ışığa pas diyorlar
intiharla gizlenip
hatırlarken çocukların sevinçle
ve babalarıyla ilk boy resimlerini”, (Şiirler, s.24)

Yetişkin ve çocuk motiflerinin toprak imgesiyle birlikte kullanıldığı bu alıntıda, toprağın genel kabul gören alçakgönüllülük imajıyla öne çıktığı görülür. Yaş bakımından olgunluğa erişmiş olan ile çocuk arasındaki ilginin toprak üzerinden kurulduğu söylenebilir. Zihnin saf bir etkinliği ve iki uzak gerçekliğin yakınlaştırılması olarak tanımlanan imgesel söyleyiş, burada açıkça kendini belli eder. (Joubert; 1993: 61).

“Toprak” şiirinde şair, çocuğun yaşamında etkili olan mekân unsuruna yer verir:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

“Evler boyun boyuna gelmenin habercileri
 Çocukları çok yaşatan serçe ağartan damlar
 Göğün yanaklarından sarkan gündüzleri
 İndirirler saçaklarından akıtarak bahçelere”, (*Şiirler*, s. 69)

‘Dam’ ve ‘saçak’ motifleri, Anadolu kültüründe çocuk için önemli yere sahiptir. Özellikle taşra yaşantısında dam ve saçak motifi, çocuğun yaşam alanına gönderme yapar. Kuşlar için saçakların yeri ile çocuk için damın yeri aynıdır. İlki çocuk, ikincisi ise kuş için esenlik yeri olarak ifade edilir.

“Kuşak” şiirinde çocuk, masal unsurlarıyla bütünleştirilir:

“Sancılı bir duruşla taştan çocukların
 serçe dolu bavullarını
 açarlardı seccadeler şehzadelerin
 artist sessizliğine”, (*Şiirler*, s.75)

Şiirin genelinde geçen ‘padişah’, ‘deve’, ‘at’, ‘saray’, ‘kuş’ imgeleriyle oluşturulan masalsı dünyaya ‘seccade’ imgesi ile şair, inanca dair bir özelliği ilave eder. Çocuk dünyasını oluşturan masalsı dünya, modern zamanlara ait ‘artist’ imgesiyle iç içe verilir. Eskinin aşinalık uyandıran doğal motifleri yeninin umutsuzluk uyandıran yapay motifleriyle birlikte anılır.

Çocukluk ve yalnızlık imgelerinin yan yana kullanıldığı “Ağartı” şiirinde şair, çocuk yalnızlığını, değeri azalmayan bir olgu olarak ele alır:

“Şurada
 Hani şu dokundukça
 Yalnızlık değeri azalmayan
 Bir çocukluk gecesinde gamzeler” (*Şiirler*, s. 75)

Dokunuldukça var olan, değerini ve güzelliğini yitirmeyen çocukluk döneminde hissedilmiş yalnızlık duygusu, yeniçağlarda şair için berrak bir başvuru niteliği gösterir. Aslında Zarifoğlu, çocukluk, çocukluğa özlem, çocukluk günleri, çocukluğa bağlılık gibi anahtar kavramların, çocuğa yönelik ürün veren yazarlar için önemli olduklarını ancak vazgeçilmez olmadıklarını özellikle belirtir. Şaire göre çocuk duyarlılığının esere yansması asıl olandır. (Kaya: 2007; 13).

Şair, çocukluk hatıralarından ilham alarak çocuk duyarlılığını şiire aktarır. Bu şiirde çocuk, hayatı yaşanılabilir kılan bir unsurdur.

“Su” şiirinde hayatı simgeleyen ceviz ağacının çocuğu kayırmasına rağmen ölümün çocuğa iltimas geçmemesi, bir çelişkinin yansması olarak görülebilir:

Cevizin ipi tutan çocuğu kayıran dallarında
 Yeşil yaprakta veba
 Ölüm evin hangi bilinmezinde ya da açıkça
 Küçük kardeşin avucunda mı (*Şiirler*, s. 92)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

Ölümün acımasızlığına dair gönderme yine çocuğa herhangi bir iltimas geçilmemesi üzerinden dile getirilir. Çocuk ile doğa unsurları arasındaki ilişkide çocuğun kayırılmasına ilişkin bakış açısı, çocuğu hayatın öznesi olma durumuna yükseltir. Hayatı sonlandıran bir olgu olarak ölüm, hayatın içinde; fakat hayata dâhil edilmemiş bir sır olarak varlığını şiire aksettirir. “Su” şiirinin devamında şair, kendisinden uzakta kalan masal motifine yorgunluk izafe eder ve masaldan çocukluğa yansıyan imgelere yer verir:

“Yorgun bir masal uzakta kaybolur
Kulaklarına yosun ve balık biriken çocuklar
Toprağın rengine katılan
Hızla yorgana atılan
Göğsümüze sırtımıza ateş bastıran
Örtünen çıldıran çocuklar
La onlarla alev açıyor her yanımız
Anlaşalım” (Şiirler, s. 93)

“Kulaklarına yosun ve balık biriken çocuklar” mısraı, masaldan çocuklara arta kalan öğeleri içerir. Yine şiirde çocuk imgesinin toprakla birlikte kullanılışı, toprağın çağrıştırdığı şefkat duygusunun çocukla özdeşleştirilmesine yöneliktir. Zarifoğlu, çocuk, ihtiyar ve toprak imgelerini hem bu şiirde hem de ‘Taş Gemi’ şiirinde bir arada kullanır. Şiirde geçen yetişkin, çocuk ve toprak çağrışımı ortaktır. “Hızla yorgana atılan” mısraı, çocuksu davranışa gönderme yaparken “göğsümüze sırtımıza ateş bastıran” mısraı ise çocukların büyükler için dinmez bir tedirginlik kaynağı olduğuna işaret eder. Yetişkinlerde tüm acıların odak noktası olarak görülen çocuğun mutluluğu aynı zamanda yetişkinlerin de huzur kaynağı olacaktır. Bu yüzden şair, çocukların zarar görmeyeceği bir dünya kurma üzerine anlaşmayı önerir.

Zarifoğlu, “Şan” şiirinde aşk ile çocuklar arasında herhangi bir kuşkuya yer vermeyen ilgi kurar:

“Aşk, çocuklar parlayınca görülen ışıklardır” (Şiirler, s. 95)

İçerisine başka herhangi bir şeyin bulaşmadığı çocuk gülmeleri, şair için sahici aşkı ifade eder. Çocuğun gözündeki parlaklık ile aşkın insan yüreğindeki ışığı arasında kurulan ilgi, çocuğun hayatın merkezine yerleştirilmesiyle paralellik gösterir.

Şiirin devamında Zarifoğlu'nun poetik anlayışını örnekleyen anlatım söz konusudur. Çocuğun salıncaktan düşmesinin anne kalbinde uyandırdığı gizemli korku ve bunun sonucunda annenin elinde tahta kaşığın kırılması arasında bir ilgi kurulur:

“Annenin sesi her evden
Şehirde her baş dönmesinden
Çocuklara çingirak gibi duyulur
Annenin elinde birden tahta kaşık kırılır
İçini bastırır raftan bir kaşık daha alır
Ocaktaki çorbanın önüne çömelmiş
Düşüncesi suyun şeytanına çağrılır
- Hangi salıncaktasın çocuğum ipi iyi tut

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

“Annenim ben” (Şiirler, s. 97)

Şaire göre çocuk, salıncaktan düştüğünde aynı anda annenin elindeki tahta kaşık da kırılır. “Hangi salıncaktasın çocuğum ipi iyi tut” mısraı, şairin bu tarz bir ilgi kurmasıyla açıklanabilir. Şiirini bu yapı üzerine kuran şairde, bu ilginin odak noktasını, çocuk ve ebeveyn arasındaki gizemli bağ oluşturur. Zarifoğlu’nun şiirinde kelimelerle sık sık oynadığı, dilde gramatikal yapının üzerine çıktığı görülür. Dili, şiirlerinde edebiyatın nesnesi olarak kullanan şair, şiirin hikmet burcundan konuşmaya çalışır ve dil ile görünen gerçekliğin ötesine sıçramayı dener. Maurice Blanchot’un: “dil, dış dünyayı, gerçekliği yansıtmanın aracı değildir; aksine dil, edebiyatın nesnesi olarak gerçekliği yıkar.” (Berk;1997: 7). Gerçekliğin ötesine geçebilmenin bir yolu şiirde sözcüklerle oynamaktır. Çocuk imgesine yoğunlukla yer veren şairlerin, kendi çocukluklarına yakın bir düzlemde yaşadıkları söylenebilir. En azından bu şairlerin çocuk hissiyatına ayrı bir değer verdikleri gözden kaçmaz: “Eğer şairler çocukluğun yakınında yaşıyorlarsa bunun nedeni onların da sözcüklerle oynamalarıdır.” (Joubert; 1993: 34).

Çocuk imgesi Paul Eluard’ın şiirlerinde de yoğunlukla kullanılan bir motif olarak karşımıza çıkar. Sosyalist geleneğe beslenen şairde çocuk, Zarifoğlu’ndan farklı bir görünümle şiire yansır. Eluard, sosyal hayattaki düzensizliğin, adaletsizliğin, ezilmişliğin verdiği acılar karşısında çocuğu, temizliğe ve sadeliğe gönderme yapan özel bir imge olarak kullanır. Paul Eluard, “En Genç” şiirinde, hayatın içinde yer alan olumsuzluklar karşısında çocuğa ait bakışın sadelik ve masumiyetini bir umut olarak algılar:

“Tavanına yusufçuğun
Deli bir oğlan asılmış,
Dimdik bakıyor ota,
Güvenle kaldırıyor gözlerini:
Yalanmada hafif sis
Düşlerinden arınan bir kedi gibi.
Çocuk biliyor ki dünya yeni yeni başlıyor:
Her şey saydam,
Aydır işte yeryüzünün orta yerinde,
Yeşilliktir işte kaplayan göğü
Ve çocuğun gözlerindedir,
Derin, kara gözlerindedir
Aydınlığın doğduğu
Ak geceler gibi tıpkı.”(Şiirler, s. 83)

İnsan ilişkilerinin karmaşıklığı ile sosyal adaletsizliğin baskın oluşu karşısında yetişkinin çaresizliğine zıt olarak çocuğun her şeyi yerli yerinde algılaması, gökyüzünün, yeşilliğin, aydınlığın farkına varması, şairde umudun olduğu kadar yaşama yeniden katılımın da bir ifadesi olarak şiire yansır. Şairin çocuk imgesine yüklediği değer, onun her tür karmaşadan, zararlı yan çağrışımlardan uzak oluşu ve aynı zamanda onun kendi içinde tamamlanmış – bütünlenmiş bir yapı olmasından kaynaklanır. Şaire göre sahte umutlar veren söylem, örneğin ‘kardeşçe yaşam’ umudu, içinde gizli bir ezmeyi, yok etmeyi barındıran ürpertici yapay ifadelerdir. (Mayakovsky; 1994: 83).

“Bir Kadının Kişiliği” şiirinde şair, çocuk imgesi üzerinden ölüm olgusunu sorgular:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

“Sık sık göze alamıyorum yarını düşünmeyi
 Ölüme yaşama bir savruluşta karışan bir kılıç değilim ben
 Büyük doyunlar gördüm vaktini iyi kestiren düşçüler tanıdım
 Saygınlıkla parlayan o derisi yüzülmüşler elleri o dadılık
 bilmeyen
 Ama doğum için çalarsaatleri olan
 Uyuşmaz kadınları
 Yaşsız çocukları olan adamlar.” (Şiirler, s. 153)

Ölümün ansızlığı karşısında mutsuz olan insanları, kendileri ve diğerleriyle barışık yaşama imkânını yitirmiş uyuşmaz kadınları dile getirir. Çocuk imgesi bu şiirde de mutluluk ya da mutsuzluğun belirleyicisi durumundadır. Bir heves ve umutla beklenen doğum sonrasındaki acı, ‘yaşsız çocukları olan adamlar’ imgesiyle şiire yansır. “Yaşsız” şiirinde, kuş ve çocuk imgelerinin birlikte kullanıldığı görülür. Her iki imge de insan yüreğinin serinlemesine gönderme yapar:

“Ve yalnız değilim
 İçimdeki bin görüntü çoğaltıyor aydınlığımı
 Birbirine benzer bin bakış dengeliyor teni
 Kuştur çocuktur kayadır o vadır” (Şiirler, s. 186)

Her iki şiirde de çocuk imgesinin aydınlığı ima ettiği söylenebilir. “İçimdeki bin görüntü çoğaltıyor aydınlığımı” mısraındaki ‘aydınlığın çoğaltılması’ tamlamasında çocuk imgesinin belirgin bir yer tuttuğu görülür. Doğadaki her bir güzel görüntüyü var eden birçok motiften en belirgin olanı olarak çocuk imgesinin öne çıktığı gözden kaçmaz.

“Düşey Yürek” şiirinde hayatın terkibine ilişkin bir belirleme yapan şair, hayata dair motifleri sıralar ve çocuk imgesine yine belirgin bir atıf yapar:

“Yıldızla gölgeyle insanla boyanmış hava
 Deniz ateşleri çoban ateşleri
 Ateşle kaplanmış evler sokaklar
 Ekmeğin lambaları yaprakların çocukları
 Çocukların ekmeği kadınların kokusu
 Aynaların gözlerin değirmenleri”(Şiirler, s.188)

Eluard, “Yaprakların çocukları” ve “çocukların ekmeği” tamlama gruplarında çocukların yaprağa ve ekmeğin de çocuklara olan aidiyetini, masumiyet üzerinden öne çıkarır. “Guernica Yengisi” şiirinde kadın ve çocukların gül imgesiyle birleştirildiği görülür. Şaire göre, kadınların ve çocukların gözlerinde aynı hazine vardır. Bu hazine dünyada var olan tüm güzellikleri bünyesinde barındırır:

“Aynı hazine var gözlerinde
 Kadınların çocukların
 Bunu savunuyor insanlar ellerinden geldiğince”
 “Aynı kırmızı gül var gözlerinde

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

Kadınların çocukların

Kanını gösteriyor her biri”(Şiirler, s.193).

Şair, kırmızı gül ile kan imgesini bir arada kullanır. Burada iki uzak gerçeğin bir arada buluşturulduğu görülür. (Süphandağı; 1999: 75). Kadın ve çocukların kanlarının kırmızı gül ile bir arada kullanılması, bu ikisinin aşk ve sevgi temeli üzerinde var olduklarını ima eder. Dünyanın tüm güzelliklerini gözlerinde saklı tutmaları da bu yüzdendir. Eluard’ın dünya savaşlarının merkezinde bulunması, birçok acıya tanıklık etmesi, savaşın getirdiği yıkımları bizzat görmesi onda aşk ve sevgiye olan inancı üst boyuta taşır. Bu yüzden şair, acısız bir dünyaya ulaşmanın yolunun temsilcisi olarak çocuk ve kadınları görür.

“Biziz” şiirinde şair, özlemini çektiği duyguları çocuk yaşantısında dile getirir:

“bir çocuk görüyorsun oynayıp güldüğünde güzel bir çocuk

Daha küçük bir çocuk

Ufacık bir kuştan dalların ucunda

Güzel bir yer görüyorsun

Yağ ve su tadında

Kayadan arınmış topraktan ayrılmış bir yer.

Yeşilliği meyve dolu yaz yeşilliği” (Şiirler, s.201-202).

Eluard’a göre bir çocuğun mutluluğu, dünya huzurunun, umudun ve kardeşçe yaşamının göstergesidir. Şair, yaşanılabilir bir dünyanın göstergelerini çocuk duyargaları üzerinden aktarır. Birçok şairde rastlanan geçmişe özlem, çocukluğu arayış duygusunun Eluard’ın şiirlerine de yansıdığını görürüz. Yaşamın boğuculuğu karşısında insana rahat nefes aldırın bir imge olarak çocuk, şairin yaşama iştiaqla katılabilmesi için bir esin kaynağına dönüşür. Yetişkinlerin mutsuzluğuna sebep olan kin, nefret, şiddet gibi olumsuzlukların bulunmadığı berrak bir zemin olarak çocukluk, şairin sığındığı bir alana işaret eder. Paul Eluard’ın şiirlerinde dünya savaşlarının getirdiği yıkımların etkisi açıkça görülmektedir. Dünya savaşlarının getirdiği ağır yıkımlara tanıklık eden şair, bu yüzden çocuk ve çocuk algısı üzerinde özenle durur.Şaire göre dünya acılar üzerine kuruludur. Güçlünün güçsüzü ezerek ekmeğini ağzından aldığı bir yerdir. “Son Gece” şiirinde bu düşünceleri dile getirir:

“Bu can alıcı pis dünya

Suçsuza doğru yönelmiş

Kapar ekmeğini ağzından

Verir evini ateşe

Alır ceketini pabuçlarını

Alır zamanını çocuklarını” (Şiirler, s. 247).

Daha çok suçsuz olanın ezilmişliğine yapılan gönderme dünya düzeninin getirdiği bir sonuçtur. Şair, güçlünün acımasızlığının vardığı boyutları ironik bir dille izah eder. Adaletsizliğin egemen olduğu dünya masum insanın ekmeğini, pabucunu, ceketini ve çocuklarını elinden alır. Şairin algısında, çocuk etkilenen bir nesne olarak öne çıkarılır. Bozuk dünya düzeninin kurbanları olarak belirlenen motifler, şairde umutsuzluğun kaynağını oluşturur. Zarifoğlu’nda ise çocuk birer nesne olmaktan çok hayatın eksenine oturan bir imgedir. Paul Eluard ile Cahit Zarifoğlu’nun çocuk imgesine yaklaşımlarında belirgin farklılıklar görülür. Zarifoğlu, çocuktan güç alan ve çocuğa

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

bakarak güçlenen bir tavır sergiler. Eluard ise bozuk dünya düzeninin sonucu olarak bundan olumsuz etkilenen çocuğa bakarak kimi yerde umutsuzluğa düşer kimi yerde de acımasız biçimde ezen güçlere karşı durur. Onun bu tavrını “Dediğimi Yineleyen Kadına” şiirinde görebiliriz:

“Bir görünümüm var yitirdim içinde kendimi
Benim aynam aşk bütün ve içinde su tepeleri
Doruklara karları itiyordu rüzgârla
Oyunun esrikliğine sığınmış çocuklar
Akşamla çarpışıyordu bağırları koşuşları
Ben isteklerimi kovalıyordum isteklerim beni
Çocukluğun alevleri dönüp duruyordu sonsuz
Kopmamış bir dünyayı kemirerek aydınlatarak
(...)
Adam olgunlaşmadı yaşlanıyor ve çocuklarının
Yaşlanacak zamanları var o daha ölmeden önce
Güldürüyor çocuklarının çocuklarını.”(Şiirler, s. 268-270).

Bu bakış farkında her iki şairin dünya görüşlerinin etkisi olduğu kadar şair mizaçlarının da etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Her iki şairin yaşadığı sosyal ve siyasi ortamın farklılığının da bu algıda etkili olduğu düşünülebilir. Eluard'ın savaşın sonucundaki yıkımlara şahitlik etmesi, Zarifoğlu'nun ise modernleşmesini henüz tamamlayamamış toplumsal ortamda bir umut olarak İslamî düşünüşün etkisinde yetişmesi, bu iki şairi benzer olgulara farklı yaklaşıma iter.

“Kesintisiz Şiir”, Eluard'ın sorunsuz bir yaşamı düşlediği zamanlardaki dinginliğin bir ifadesi olarak görülebilir:

“Bugün ışık tek
Bugün çocukluk bütün
Işığa dönüştürüp yaşamı
Dünsüz yarısız
Bugün gecenin düşü
Gündüze veriyor her şey kendini” (Şiirler, s.294).

Acılardan kurtarılmış dingin bir yaşam, çocuk imgesi üzerine odaklanarak ifade edilir. ‘Bugün çocukluk bütün’ mısraı, olumsuzluklardan arındırılmış yaşamın bütünlüğüne yapılan bir gönderme olarak dikkati çeker. Parçalanmamış, kendi içinde doğal bütünlüğünü koruyan bir hayat, şairin temel özlemidir. Bu özlem, çocukluğun bütünlüğü ekseninde dile getirilir. Aynı şiirin devamında şair çocukluğu, yenilenmenin bir unsuru olarak görür:

“Bir çocuk olmak bir tüy olmak doğuşunda
Saydam ve değişmez bir kaynak suyu olmak
Hep yenilenen bir ateş damlası”(Şiirler, s. 294)

Hayatın akışında insanın karşılaştığı ve başına gelmesinden korktuğu temel sıkıntı, genellikle tekdüzelik olarak ifade edilir. Şair, hayatın sıradanlaştığı, yaşamın tekdüzeleştiği yerde

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

tazelenmenin ve yenilenmenin bir ifadesi olarak çocuk ruhu imgesini özellikle kullanır. Çocuk ruhunun insanı sürekli yeni vakitlere taşınması ile ilgili belirleme, İlhan Berk'in bir şiirinde aşk merkeze alınarak kullanılır. (Akgün;2002: 36). Şiirde tüy imgesi, bunaltıcı yaşamın içinde insanın ulaşabileceği yüklerden arındırılmış bir hafifliği, kaynak suyu imgesiyle sürekli yenilerek var olan saflığı ve temizliği, ateş damlası imgesiyle de yinelenen bir kalp ışığına ve göz parıltısına gönderme yapılır. Eluard'ın yukarıya alıntılanan üç mısraı ile Zarifoğlu'nun 'aşk, çocuklar gülünce parlayan ışıklardır" mısraı arasında ortak bir şair duyarlılığından söz edilebilir.

"Yaşama Doğru Yalnızlıktan Yalnızlığa" şiirinde, çocuk imgesi; hafiflik, dinginlik ve güveni çağırıştırır:

"Bir çocuk gibi hafif ve ağır

Güven getiriyor dünyaya

Geceler kadar güneş" (Şiirler, s. 310)

Şiirde "geceler kadar güneş" istiaresi, çocuğun bereketli yanına yapılan içten bir gönderme olarak şiire yansır.

"Erkenciler" şiirinde Eluard, çocuk imgesini, hayattan bunalan insana bir bağış olarak kullanır:

"Sürüp gitmiyordun hiçbir şey

Öteki günler gibi parlıyordun bu gene de

Uyuyordum dün doğmuş daha

Sen çok erken kalkmıştın

Bağışlamak için bana erkenden

Sürekli bir çocukluğu." (Eluard; Şiirler, 401).

Kendisine yeni bir çocukluğun bağışlanmasını dileyen şairin, çocukluğa dair özlemi açıkça kendini belli eder. Her insan, çocukluğun içinden geçerek yetişkinlerin dünyasına ulaşır. Birçok sanatkar ve aydın, çocukluğun bereketli dünyasından devşirdiği hisleri, yaşamın bu sürecinde yâd eder. Bu yâd ediş, gerek şiirin gerekse diğer sanat şubelerinin en zengin esin kaynağı olarak göze çarpar. Kendisine sürekli bir çocukluğun bağışlanmasını dileyen Eluard'da da bu özlem; "Bağışlamak için bana erkenden / Sürekli bir çocukluğu" dizeleriyle dile getirilir. "Yoksullar Sarayı" şiiri, Eluard'ın, çocuk imgesi üzerinden insanı, zamanın bir nesnesi olarak konumlandığı bir şiirdir:

"Çocukluklarından el ele tutuşup çıkan

Çocukları olduk geçmişin bu dakikada

Bulduk birbirimizi daha bulduk biliştik

Sabahleyin günaydın dedik sonra yaşama

Geçmiş gelecek ortak yaşamımıza bizim

Zamanın bize zorla akıttığı her şeye." (Şiirler, s.418)

Bu şiirde şair, rasyonel düşüncenin kırıldığı naif bir noktaya değinir. Tabiatın dolayısıyla çocukluğun içinden çıkarak ileriki zamanlarda, geçmişin birer çocuğu olma durumu, varlık içinde özne konumuna yükseltilen insanın bir bakıma nesneleşmesini ima eder. Rasyonel düşüncede alışık olunmayan bu yaklaşım, Eluard'ın geçirdiği tecrübelerin sonucunda ulaştığı şiirin ve şairin hikmet

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

burcundan (Necatigil; 2012) yapılan bir konuşma olarak görülebilir. “Böyle ateşten ve buzdan deneylerden geçtikten sonra şair aynı kalabilir mi” diye soran Neruda, şairin her tecrübeden sonra şiirin yeni imkânlarıyla tanıştığını örtük biçimde ifade eder. (Mayakovsky; 1994: 83).

SONUÇ

Cahit Zarifoğlu ile Paul Eluard, arkaplan çağrışımları zengin olan iki şair olarak göze çarpar. Sürrealist akıma eğilim gösteren Eluard ile gerçeküstücü akıma şekil olarak benzeyen Zarifoğlu'nun şiirleri, gerek yapı gerek artgönderim açısından paralellik arz eder. Farklı medeniyet havzalarına ait bu iki şairin, çocuk imgesine yaklaşımları sahip oldukları düşüncelerin izlerini taşır. Zarifoğlu'nun dini duyarlılığı ve düşünce ile inanç arasına herhangi bir unsuru koymamış olması, çocuk imgesinin kullanım biçimlerine de yansır. Onun çocuğu merkeze alan ve çocuk duyarlılığını öne çıkaran şiirlerine karşın Eluard, bozuk dünya düzeninin mutsuz kıldığı insan tipleri için çocuk imgesinin safiyetini, sınımlanacak bir liman olarak görür. Zarifoğlu'nun şiirlerinde çocuk, her şeyin kendisiyle kıyaslandığı bir özne konumuna yükseltilirken Eluard'da çocuk, savaş ve adaletsizlikten en çok etkilenen nesne konumunda işlenir. Şiirlerinde çocuk duyarlılığını hayatın merkezine taşımayı amaç edinen Zarifoğlu'nun şiirleri ile masumiyet ve safiyet çağrışımlarına ağırlık verilen çocuk imgesinin kullanıldığı Eluard'ın şiirleri arasında örtük bir benzerlikten söz edilebilir. Şiirin hikmet burcundan konuşan şairlerin kimi yerlerde benzer algılara ulaştıkları tespit edilmiştir. Bir metinde edebiyat dışı kaygının bulunmamasını önceleyen gerçeklik olgusu, sanatsal incelemelerde aranması gereken bir niteliktir. (Dilidüzgün; 1996: 75). Her iki şairin de çocukla ilgili imge ve algılarının, gerçeklik ekseninde işlendiği görülür. Çocuğun algısına değinilen şiirlerde, çocuğun hizasından bakıldığı, salt öğreticilikten uzak durulduğu gözlenmiştir. Zarifoğlu'nun çocuk bakışından ilham almaya eğilimli duruşu kendini açık biçimde belli eder. Bu duruşun, onun çocuk edebiyatına karşı duyduğu özel ilgiden kaynaklandığı söylenebilir. Çocuğun hizasından yazılmış şiirlerinin yanısıra çocuklara yönelik kaleme aldığı hikâyeleri, çocuk imgesini Zarifoğlu'nda özne konumuna yükselten tecrübelere işaret ederler. Eluard'ın şiirlerinde ise çocuk imgesinin, genel olarak bir yetişkin için taşıdığı anlamlar, belirgin özellik olarak dikkat çekerler.

KAYNAKÇA

- AKGÜN, Ali, *İlhan Berk Şiirinde Nesne Sorunu*, Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara, 2002.
- AYTAÇ, Gürsel, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.
- BERK, İlhan, *Poetika*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997.
- DİLİDÜZGÜN, Selahattin, *Çağdaş Çocuk Yazını*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- ELUARD, Paul, *Şiirler*, Cem Yayınevi, 1993.
- ERDOĞAN, Mehmet, “Cahit Zarifoğlu'nun Şiire Dair Düşünceleri”, *Kökler*, S. 11, Mart-Nisan-Mayıs 2006.
- JOUBERT, J. L. , *Şiir Nedir?*, Öteki Yayınevi, Ankara, 1993.
- KAYA, Vural, *Cahit Zarifoğlu'nun Çocuk Kitaplarında Temel Değerler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Din Eğitimi Bilim Dalı, Konya, 2007.
- MAYAKOVSKY, vd., *Şaf Şiir Yoktur*, Broy Yayınları, İstanbul, 1994.
- NECATİGİL, Behçet, *Bile / Yazdı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2012.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

OKTAR, Lütfiye; YAĞCIOĞLU, Semiramis, “Türkçe’de Söylem Yapısı ve Artgönderim”, *Yedinci Uluslararası Türk Dilbilimi Konferans Bildirileri* (7-9 Ağustos 1996), Ankara, 1997.

SÜPHANDAĞI, İsmail, *Şiir ve Mutlak*, İz Yayınları, İstanbul 1999.

ZARİFOĞLU, Cahit, *Şiirler*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2010.

ZARİFOĞLU, Cahit, *Yaşamak*, Beyan Yayınları, İstanbul, 1990.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

